

Васил Попов

Стоте години самота на
Габриел Гарсия Маркес

Големият колумбийски писател не за пръв път се среща с българските читатели. Те го познават и като патриарх на един самотен род, и като продавач на чудеса, и като полковник, на когото няма кой да пише, и като корабокрушенец, и като безкрайна есен на диктатора. И сега отново се връща при тях, пак с очертанятия на никога не започващото и никога не завършващо Макондо, с никога не започващия и никога не завършващ род на Буендия. Връща се, за да започне отново никога не свършващите нишки на разрухата, плетивото на тлението, безкрайния саван на самотата.

И няма да е нито рано, нито късно, нито далече, нито близко онова усещане за непреходността на преходното, за безсмъртието на смъртното, за приказността на баналното, за фантастичността на реалното, за смисъла на безсмислието в човешкото съществуване, щом нагазим отново в тресавищата. Ще ни поведе Хосе-Аркадио Буендия, бягайки от самотата на убития от него Пруденсио Агилар, за да основе самотата на това селище, наречено Макондо, което се разпростира на юг от Рио Гранде дел Норте чак до ледения език на Огнена земя.

Един санскритски Мефистофел, с гарванова шапка над нетленни очи, ще умира и възкръсва в томленията на рода Буендия по знанията и чудесата на живота, като проверява всяко поколение със своите изкушения. Ще му помогнат вечно търсещата съпруга си Пилар Тернера с пророчествата на своите карти и непресъхващата си утроба и Петра Котес, благородната матрона на плодородието. Спътници и вещатели на нещастieto, те ще шествуват във времето и пространството на рода Буендия, пресичайки надлъж и нашир неговите падения и възходи.

А те се отразяват в двойното говорящо огледало на Макондо, побрало заедно конкретно-историческите и безвременно-вечните стъпала на житейските превъплъщения. От патриархално-идиличното самоуправление Макондо преминава последователно през тресавището на официалната власт, през робството на гринговците от банановото дружество, през чумата-безсънница, през неописуемото плодородие, през тихата задушаваша самота на дъжда, траял повече от четири години, единадесет месеца и два дни, през ураганите на безсмислените войни, през разстрелите край зида и масовите разстрели на трудещите се на гарата, през непрестанното съзидание и през непрестанната разруха.

Именно разрухата на самотата е главният герой на този роман, събрал всички библейски страсти и човешки неволи върху пищната, тайнствена и вулканична земя на латиноамериканската действителност. Разрухата на самотата присъства при всяко зачеване и всяко раждане,

при всяка похот и при всяка девственост, при всяко престъпление и при всеки подвиг, при всяко умиране и при всяка смърт. Тя кара Хосе-Аркадио Буендия да надава кански писъци към естеството, опитал се да надзърне в неговото велико безсмислие чрез измамата на откритията; тя го връзва за кестена на лудостта, за да лае на латински като сляпо куче срещу съдбата на своите потомци. Тя дава на Аркадио властта на потисника и взвода за разстрел край зида на смените. Тя отвежда великана Хосе-Аркадио най-напред в обятията на света, а после и в непресъхващите обятия на Ребека, за да ги стопи в точката на един самотен изстрел. Тя облива в лед и огън бездънната душа на Амаранта, причинила толкова мъжки беди с безкрайния саван на своята чудовищна девственост. Тя белязва по челата с пепелен кръст синовете на полковника, седемнадесетте Аурелиановци, за да очертае чрез тяхната безсмислена смърт топографията на неговите безсмислени битки. Защото именно тя, разрухата на самотата, изпепелява кондорското сърце на полковник Аурелиано Буендия в тридесет и двете войни на изгубената кауза, в моделирането на златните рибки на изгубения смисъл. Тя освобождава от битието красивата Ремедиос, позволява ѝ невинното удоволствие да сее смърт сред мъжете и наградата да се възнесе посред бял ден на небето, заедно с чаршафите от брабантско платно на Фернанда. Пак тя, разрухата на самотата, плоди земите и стадата на Аурелиано Втори, заченати в леглото на Петра Котес, отрежда му участта на прахосник и раковото хърхорене на акордеона в последното гърло. Тя принуждава Хосе-Аркадио Втори, неговия брат, да опита вкуса на разстрела в най-дългия влак на света, натоварен с мъртъвците и му осигурява да бъде сбъркан и в смъртта със своя брат близък. Тя обърква урсулианското сърце на Меме, за да я довърши в катакомбите на един европейски манастир. Тя възпитава брат ѝ, Хосе-Аркадио, за папа, праща го в Рим, за да го върне опустошен в Макондо, където го чакат златното съкровище на Урсула и възможността да бъде удавен в едно аристократическо корито. Тя приучва незаконороденият Аурелиано да научи тайните езици и да изходи лабиринтните шифри на Мелкиадес едва тогава, когато е изпълнил неговите санскритски пророчества – да създаде заедно с леля си Амаранта Урсула последния Аурелиано. Завършва затвореният кръг на рода – Амаранта Урсула умира от кръвта на кръвосмешението, а последният Аурелиано, роден със свинска опашка, е изяден от мравките.

Срещу тази разруха на самотата се възправят жените на рода, дошли отвън. Сред тях се очертава вечната майка и възстановителка на погромите в огромната родова къща, Урсула Игуаран, която запушва

дупките на смъртта, измазва наново стените на покрусата, засажда пак бегониите в пруста на надеждата. От изтляващите ѝ ръце, от могъщите звуци на слепотата ще поемат родовата къща претенциозната католичка и аристократка Фернанда дел Карпио, заедно със сервизите, покривките и седемдесет и двете си цукала, и безсловесната светица Санта София де ла Пиедад – две героини на илюзорното пресътворение, паднали в същата бездна от родова самота, както и всички, които са се мъчили да я спрат или победят. Защото за онези, които са осъдени на сто години самота, няма друга възможност на земята.

Когато за пръв път се появи, името Габриел Гарсия Маркес смути много читатели, порази други, завладя изведнъж трети. Заредиха се преводи и на други негови творби, около Макондо започна да се изгражда тресавището на онази действителност, която отдавна беше напуснала своите колумбийски очертания, за да се превърне в ден и нощ на Латинска Америка. Оттогава насам диктатори и патриарси на фантастичното, корабкрушенци на самотни революции, вестители на европейски идеи в Карибието, възкръснали мъртви от мексиканската пустош, прогледнали с вечни очи мъченици от Гватемала, бунтовници, синове на крадци, берачи на банани, унищожавани индианци, участници в безсмислени войни населиха и продължават да населват това неизвестно доскоро нам литературно пространство, което диша с вулканите, земетръсите, тропиците и екватора, със сместа на расите и цивилизациите, с войните и революциите, с древните и новите си култури в лицето на света от един доскоро забравян континент. Не случайно българските читатели приеха и по достойнство оцениха книгите на кубинеца Алехо Карпентьер, на гватемалеца Мигел Анхел Астуриас, на мексиканците Хуан Рулфо и Карлос Фуентес, на чилиеца Мануел Ррхас, на парагваец Аугусто Роа Бастос, на перуанеца Сиро Алегррия и толкова други големи майстори на Латиноамерика. Да изброяваме ли още Марио Варгас Лъоса, Марио Бенедети, Франсиско Колоане, Алваро Сепеда Самудио – списъкът може да се продължи много.

Дълго и мъчително писателите от страните на Латиноамерика трябваше да търсят пътища за освобождаване от испанските образци, от наслоените колониални традиции в една елитарна литература. Те трябваше да минат през много школи и много подражания, да търсят други източници за пример, да минат през фолклоризъм, индихенизъм, през всички отгласи на европейските -изми, докато стигнат най-после до собствения си глас. Той трябваше да се роди и се роди от собствената бурна, невероятна по своите абсурди в социалното, расовото, политическото и

класовото битие на своите народи, действителност. Писателите започнаха все по-дълбоко и всеотранно да пият живителни сокове от собствените си корени, да надникват в дотогава неразгадаемото лице на своя народ.

Плод на такова развитие, на такова мъчително и славно проглеждане, на такъв всеобхватен синтез на поуки и познания за своята и за братските и едноезични страни е и творчеството на Габриел Гарсия Маркес. Още с появата на първите му работи в началото на петдесетте години той изведнъж се откри и спечели име. Богато използващ преданията, легендите, свободата на едно пишно въображение, майстор на хиперболата, чудесен тъкач на символи, той успя да запази искрящата светлина на един истински реализъм, да не се откъсва от благотворната родна почва. И все пак на нас ни се иска да припомним някои негови уроци, дали обилни и оригинални плодове. Нека си спомним, че и Маркес, както големия патриарх на американския Юг Уилям Фокнър, има дядо полковник, ветеран от много войни, който му е разказвал за миналата слава, нека припомним дълбокото и страстно вглеждане в патриархалното минало, използването на легендите и преданията, оставили непресъхващи извори на вдъхновение за писателя, и накрая не можем да не сравним митическото Макондо с митическата Йокнапатофа. Едно непристрастно, а уважаващо писателската оригиналност проучване ще ни покаже силната роднинска връзка на Маркес с духа на европейския романтизъм, с великия роман на Франция и Русия от деветнадесетия век, и особено голямата му почит към Франсоа Рабле. Нима е странно, че в своите учители големият колумбийски писател е търсил и намирал с уменията на велик ученик онова, което вече човечеството е познало, и чрез новелата-пикареска, и чрез неповторимото пилигримство на Сервантес, и чрез самата традиция на испанския роман в неговия разцвет. Но ако отбелязваме сходството с Рабле, великите поуки на този писател, то е, защото се чувства на всяка страница. И плодородието на Макондо, заченото в леглото на Петра Котес, и невероятното лакомство на Аурелиано Втори и състезанието му по ядене със Слоницата, и пищността в разголването на, както казваше М. Бахтин, „телесния низ“, тук играят огромна роля за освобождаването на самото понятие човек в Латинска Америка, на оня човек, който все още тъне в ужасяващата експлоатация, в нечовешката неграмотност, в безкрайната самота на незачитането и изоставането. Тук писателят е приел най-добрата щафета от едно време в европейската и световната история, което ние наричаме Ренесанс. Може би затова ни поразява приликата на Маркесовото изображение с

платната и графиките на непреходни майстори от тази епоха, които искаха и успяха да покажат всичко в човека, за да докажат и на религията, и на реакцията, и на смъртта, и на средновековната самота неговата истинска стойност.

Може да се види някому странно или дори парадоксално, но Маркес събужда латиноамериканския човек от самотата чрез самотата, от диктатурата чрез диктатурата, от смъртта – чрез смъртта. Обучаван в догми и елитарност, в откъснатост от действителността и закостенели традиции, възпитаникът на йезуитски колеж Габриел Гарсия Маркес воюва срещу религията със самата религия. Да не забравяме изумителните портрети на Фернандо дел Карпио, нейния родителски дом, баща ѝ, изпратен в ковчег като новогодишен подарък, цялата истерия във възпитанието на сина ѝ Хосе-Аркадио за папа и толкова още много други места в тази знаменита книга.

Ние няма да правим извода и да даваме поука от нея, това трябва да го направи самостоятелно за себе си всеки читател. Ние само искаме да повторим още веднъж, че истинската значимост на този роман, майсторски побрал стогодишната история на рода Буендия в четиристотин страници, е в неговото многолико изображение както на живота на съвременна Латиноамерика, така и във вечната истина за човека и неговите възраждащи и погубващи страсти. В тези две значения, в тези два плана трябва да съумеем да оценим всичко, което носи тази изключителна книга, която воюва за близкото красиво бъдеще на латиноамериканския човек и за вечното красиво бъдеще на вечния човек.

Васил Попов

КРАЙ

© 1978 Васил Попов

Сканиране: sig_Ivanhoe, февруари 2009
Разпознаване и редакция: NomaD, март 2009

Издание:

Габриел Гарсия Маркес. Сто години самота
Издаелство на Отечества фронт, 1978
Колумбийска. Второ преработено издание
Редактор ВАСИЛ ПОПОВ
Редактор на издаелството МАНОН ДРАГОСТИНОВА
Художник ИВАН ПОДЕКОВ
Худ. редактор ПЕТЪР ДОБРЕВ
Технически редактор СТАНКА МИЛЧЕВА
Коректор АНТОАНЕТА ПЕТРОВА

Instituto del Libro. La Habana, Cuba, 1969

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10587>]